

**ЖАМИЯТДА КАМБАҒАЛЛИККА ҚАРШИ КУРАШИШ –
КОРРУПЦИЯНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ
ОБЪЕКТИВ ОМИЛИДИР**

Хидиров Хошим Ибодуллаевич

Жиззах политехника институти

“Ижтимоий фанлар” кафедраси доценти, ф.ф.д. (PHD)

Аннотация: Ушбу мақолада жамиятнинг долзарб масаласи ҳисобланган камбағалликни тугатиш, унинг салбий омиллари, келиб чиқиш сабаблари, таърифлари ва тушунчаларда акс этиши, бу иллатни бартараф этиш борасида жаҳон амалиётида кўрилаётган чора-тадбирлар ҳақида сўз юритилган.

Калит сўзлар: Дунё, халқаро, камбағаллик, салбий иллат, даромад, ресурс, адолат, соғлиқни сақлаш, таълим, камбағал, фақирона, ишсизлик, иш ҳақининг пастлиги, меҳнат унумдорлигининг пастлиги, касалланишнинг юқори даражаси, демографик, таълим малакаси, мажбурий миграция ва ҳ.к.

Annotation: The article deals with the elimination of poverty and poverty, which is a pressing issue of society, its negative factors, causes, definitions and concepts, and the measures taken in world practice to eliminate this scourge.

Keywords: World, international, poverty, poverty, negative vices, income, resource, justice, health, education, poor, destitute, unemployment, low wages, low productivity, high morbidity, demographics, educational skills, forced migration and so on.

Дунёда инсонларни яхши яшашга интилгани учун айблаб бўлмайди. Айни вақтда, камбағаллик домига тушиб қолган ҳар бир фуқародан ҳам ўз ҳаётини ўзгартиришга бўлган кучли хоҳиш, янгиланишлардан кўрқмаслик ва доимо олдинга интилиш талаб этилади. Зеро, қарс икки қўлдан чиқади.

Қашшоқлик¹ деб инсоннинг нормал ҳаёт кечириши учун зарур бўлган даромад ва ресурсларнинг адолатсиз тарзда тақсимланиши туфайли етишмаслиги, соғлиқни сақлаш, таълим ёки бошқа асосий хизматлардан фойдаланишда асоссиз чекловларнинг ўрнатилганлиги, яшаш учун тураржойнинг йўқлиги туфайли ижтимоий тенгсизлик шароитида яшаётган инсонларнинг фақирона турмуш-тарзига айтилади.

Камбағаллик²-бу индивидуал ёки ижтимоий гуруҳнинг тирикчилик учун керакли нарсаси етарли бўлмаган, меҳнат қилиш ва авлодини давом эттириш қобилиятини сақлаб қолишига имконият яратилмаган муҳтожликда яшовчи қашшоқ, фақир, бечора кишиларнинг яшаш тарзидир - деган таърифларни берган. Шунга мувофиқ тарзда камбағаллик ва қашшоқликнинг жамиятда коррупциянинг мавжудлик шаклларига қараб келиб чиқиш сабабларини кўйидаги: иқтисодий (ишсизлик, иқтисодий тенгсизлик, шу жумладан, иш ҳақининг пастлиги, меҳнат унумдорлигининг пастлиги); ижтимоий ва тиббий (ногиронлик, қарилик, касалланишнинг юқори даражаси); демографик (тўлиқ бўлмаган оилалар, оилада қарамоғида бўлганларнинг кўплиги, аҳоли сонининг кўпайиши); таълим малакаси (таълимнинг паст даражаси, касбий тайёргарликнинг етарли эмаслиги); сиёсий (ички ва ташқи можаролар, мажбурий миграция); минтақавий-географик (минтақаларнинг нотекис ривожланиши); диний, фалсафий ва психологик (ҳаёт тарзи сифатида аскетизм, аҳмоқлик) каби гуруҳларга ажратган. Шунга кўра, дунёда камбағаллик ва қашшоқликнинг ижтимоий тенгсизликни келтириб чиқариши ва унинг ўсиб боришига: бадавлат кишиларнинг солиқ тўлашдан бўйин товлаши; ишчилар иш ҳақининг камайтирилиши; иш ҳақининг минимал ва

¹ Қашшоқ-ўта камбағал, фақир; фақирона деган маъноларни англатиб инсонларнинг қашшоқ ҳолати, қашшоқ турмуш тарзи тушунилади.// Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5-жилд. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2008. – Б.269.

² Камбағал [форс-араб. – қашшоқ, йўқсил]. 1. Муҳтожликда яшовчи, тирикчилик учун керакли нарсаси етарли бўлмаган, қашшоқ, фақир, бечора. 2. Етарли бўлмаган; кам, етишмайдиган. 3. Кўчма маънода. Мушкул ёки аянчли аҳволга тушиб қолган киши; шўрлик; бояқиш, бечора. // Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2-жилд. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2006. – Б.306.

максимал даражалари ўртасидаги фарқнинг ошиши сабаб эканлиги аниқланган.

Дунё мамлакатларидаги ҳаёт қийматидаги тафовутлар ортиб боргани сабабли Жаҳон банки глобал камбағаллик кўрсаткичини вақти-вақти билан қайта кўриб чиқиш заруриятига дуч келди. 2005 йилда банк дунёнинг энг қашшоқ мамлакатларида қабул қилинган камбағаллик даражаси асосида ана шу кўрсаткични қайта ҳисоблади. Натижада глобал қашшоқлик чегараси 1,25 долларгача кўтарилди. 2015 йилда чегара қайта кўриб чиқилди ва 1,9 долларгача ортди. Бундан ташқари, Жаҳон банкида ўртадан паст, ўрта ва юқори– 3,2 доллар, 5,5 доллар ва 21,7 доллар даромадларга эга мамлакатлар учун камбағалликнинг юқори даражалари қабул қилинган. Банк мутахассислари бу кўрсаткичлар пул мезонларига асослангани ва улар таълим олиш, соғлиқни сақлаш хизматлари ва сув ҳамда электр энергияси билан таъминланганлик каби жиҳатларни ҳисобга олмаслигини таъкидлашади.

1990 йилдан бошлаб ҳар йили Жаҳон банкининг «Камбағаллик ва ялпи фаровонлик» маърузалари эълон қилинади. Сўнгги маъруза 2018 йилнинг октябр ойида чиқарилган. Ундаги асосий кўрсаткич қашшоқликнинг халқаро чегараси бир киши учун кунига 1,9 доллар миқдорида эканидир. Бироқ қашшоқлик бўйича янги таъриф ва ўлчамлар киритилмоқда. Жумладан, ижтимоий камбағаллик. Бу кўрсаткич мутлақ ва нисбий камбағаллик концепсиясини бирлаштиради. Бундан ташқари, камбағаллик даромадлар даражаси бўйича коммунал хизматлар (сув, электр энергияси), соғлиқни сақлаш ёки таълим олиш имкониятини акс эттирмагани учун кўп ўлчамли камбағаллик кўрсаткичи киритилди. Ана шу тушунчага мос равишда глобал даражадаги камбағаллар улуши монетар камбағаллик билан таққослаганда тахминан 50 фоизга юқорироқ.

Жаҳон банки маълумотларига кўра, 736 миллион киши (аҳолининг 10 фоизи) ўта қашшоқлик шароитида (кунига 1,9 доллардан кам киримга эга),

дунё аҳолисининг деярли ярми – 3,4 млрд киши – кунига 5,5 доллардан кам тушумга эга. Қашшоқлик даражаси энг юқори қитъа Африка, сайёрадаги энг кашшоқ мамлакатлар – Конго демократик республикаси (ўта кашшоқлик даражаси – 77,1 фоиз) ва Мадагаскар (77,6 фоиз).

Ўзбекистон камбағалликни қисқартириш бўйича Жаҳон банки ва БМТ Тараққиёт дастури билан биргаликда дастур ишлаб чиқишни режалаштирмоқда. Уни амалга ошириш учун 700 миллион доллар маблағ йўналтирилади. «Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, 12-15 фоиз ёки 4-5 миллион аҳолимиз камбағал. Бу уларнинг бир кунлик даромади 10-13 минг сўмдан ошмаяпти, дегани. Ёки бир оилада машина ҳам, чорва ҳам бўлиши мумкин, лекин бир киши оғир касал бўлса, оила даромадининг камида 70 фоизи уни даволатишга кетади. Президент сифатида мени [одамларимизнинг овқатланиши](#), даволаниши, болаларини ўқитиши, кийинтириши каби ҳаётий эҳтиёжлари нима бўлаяпти, деган савол ҳар куни қийнайди», – деганди Шавкат Мирзиёев.

Камбағалликка қарши курашиш бўйича Европа ташкилоти (ЕАПН) инсонларни камбағалликка олиб келувчи бир нечта муҳим омилларни кўрсатади. Жумладан, ишсизлик, таълимнинг паст даражаси, ногиронлик, тиббий хизматдан фойдаланиш имконияти ва ҳ. Мутахассислар фикрича, ушбу барча ҳолатлар камбағалликка қарши курашишда эътиборга олиниши лозим.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг камбағалликка қарши кураш борасидаги халқаро доирадаги ушбу ташаббуси, шубҳасиз, ўзининг долзарблиги ва айна вақтида билдирилгани билан диққатга сазовордир. Зеро, Ер юзида пандемия давом этаётган мураккаб шароитда масаланинг бундай қўйилиши барча давлатлар учун муҳимдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони. Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора тадбирлар тўғрисида. ПФ-6013-сон 29.06. 2020. <https://Lex.uz/ru/docs/4875784>
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. Тошкент, “Адолат”, 2018 йил, 112 бет.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Тошкент, Ўзбекистон, 2017. 491 б.
4. Raximova, D., & Ibodullaevich, K. K. Obedience to the Law is High Culture, Spirituality, IT is a Sign of Enlightenment. JournalNX, 234-236.
5. Хидиров, Х., & Обилкошимов, М. (2021). Kambag ‘allik va qashshoqlikka qarshi kurashish: oldini olish yo ‘llari, usullari va mazmun-mohiyati. Общество и инновации, 2(11/S), 97-104.
6. Ibodullaevich, K. K., & Bahromovna, T. D. (2020). Corruption: Concept, genesis, evolution and survival trends. International Journal of Discourse on Innovation, Integration and Education, 1(5), 409-413.
7. Khidirov, K. I., & Gofurova, S. S. (2021). The United Kingdom has a special textbook for detecting facts of corruption. Scientific progress, 2(1), 121-124.